مبرّة الآل والأصحاب

سلسلة سير الآل والأصحاب (٢)

عطر یاسمین در بیان فضایل امهات المؤمنین

تألیف:
مرکز پژوهش‌ها و مطالعات
موسسه‌ی آل و اصحاب

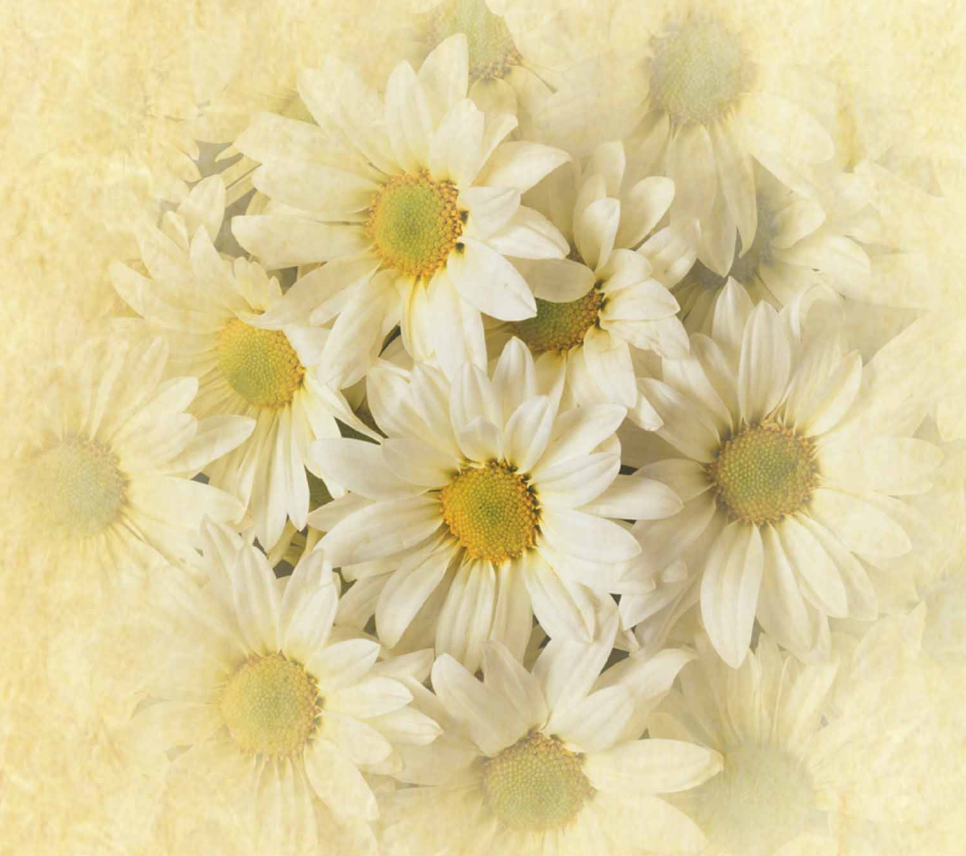

این کتاب از سایت کتابخانه‌ی عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

آدرس ایمیل: book@aqeedeh.com

سایت‌های مفید

www.aqeedeh.com
www.islamtxt.com
www.ahlesonnat.com
www.isl.org.uk
www.islamtape.com
www.blestfamily.com
www.islamworldnews.com
www.islamage.com
www.islamwebpedia.com
www.islampp.com
www.videofarda.com
www.nourtv.net
www.sadaislam.com
www.islamhouse.com
www.bidary.net
www.tabesh.net
www.farsi.sunnionline.us
www.sunni-news.net
www.mohtadeen.com
www.ijtehadat.com
www.islam411.com

بسم الله الرحمن الرحیم

فهرست مطالب

تأسیس و اهداف مبره ۵

اهداف مبره ۵

مقدمه ۷

در پیشگاه أمهات المؤمنین ۷

تأملی مهم ۸

همسران رسول الله ﷺ برترین زنان جهان ۱۳

فلسفه‌ی تعدّد همسران رسول الله ﷺ ۱۷

فضایل عمومی ۱۹

فضایل شخصی أمهات المؤمنین ۲۳

اول: خدیجه بنت خویلد رضی الله عنها ۲۳

فضایل و افتخارات ایشان ۲۴

دوم: سوده بنت زمعه رضی الله عنها ۲۶

فضایل وی ۲۷

سوم: عایشه بنت ابی‌بکر الصدیق رضی الله عنها ۲۸

فضایل اختصاصی عایشه رضی الله عنها ۲۸
چهارم: حفصه بنت عمر بن الخطاب رضی الله عنها ۳۴
فضایل وی ۳۵
پنجم: زینب بنت خزیمه رضی الله عنها ۳۶
ششم: ام سلمه رضی الله عنها ۳۶
فضایل وی ۳۷
هفتم: زینب بنت جحش رضی الله عنها ۳۹
فضایل وی ۴۰
هشتم: جویریه بنت الحارث رضی الله عنها ۴۳
فضایل وی ۴۳
نهم: ام حبیبه رضی الله عنها ۴۴
فضایل وی ۴۵
دهم: صفیه بنت حیی بن اخطب رضی الله عنها ۴۵
فضایل وی ۴۵
یازدهم: میمونه بنت الحارث رضی الله عنها ۴۶
فضایل وی ۴۷
أمهات المؤمنین و دعوت ۴۹
نکاتی پیرامون أمهات المؤمنین ۵۳
ترتیب أمهات المؤمنین از لحاظ روایت حدیث ۵۵

۱- صدیقه بنت الصدیق رضی الله عنها ۵۵
۲- ام سلمه رضی الله عنها ۵۵
۳- میمونه بنت الحارث رضی الله عنها ۵۶
۴- ام حبیبه بنت ابی سفیان رضی الله عنها ۵۶
۵- حفصه بنت عمر بن الخطاب رضی الله عنها ۵۷
۶- زینب بنت جحش رضی الله عنها ۵۷
۷- صفیه بنت حیی بن اخطب رضی الله عنها ۵۸
۸- جویریه بنت الحارث بن ابی ضرار رضی الله عنها ۵۹
۹- سوده بنت زمعه رضی الله عنها ۵۹

خاتمه ۶۱

هدیه به:

دوستداران آل بیت و صحابه

تأسیس و اهداف مبره[1]

این موسسه بر مبنای قوانین سازمان‌ها و نهادهای عام‌المنفعه‌ی کویت به نام «مبرة الآل والأصحاب» تأسیس شد و مقر آن در شهر کویت است، و با مصوبه‌ی شماره‌ی ۸۲ / ۲۰۰۵ م وزیر کار و امور اجتماعی معرفی گردید و در اداره‌ی سازمان‌های خیری وزارت کار و امور اجتماعی با شماره‌ی: ۳۲ ثبت گردید.

اهداف مبره

۱- فعالیت در راستای نهادینه کردن محبت اهل بیت و صحابه در قلوب مسلمانان.

۲- نشر علوم اسلامی در جامعه، خصوصاً میراث آل و اصحاب در زمینه‌ی عبادات و معاملات.

۳- معرفی نقش آل و اصحاب و خدماتی که برای یاری اسلام و دفاع از اسلام و تحقق بخشیدن آموزه‌های قرآن کریم و سنت شریف نبوی، تقدیم نموده‌اند.

۴- پشتیبانی وحدت ملی و تقریب طیف‌های گوناگون جامعه در پرتو شفاف‌سازی باورها و مفاهیم اشتباهی که در مورد اهل بیت و صحابه در اذهان برخی از مسلمانان رسوخ کرده است.

۱- برگرفته از اساس نامه‌ی مبره که به تصویب وزیرکار و امور اجتماعی رسیده است.

﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡ﴾

[الأحزاب: ٦]

مقدمه

در پیشگاه أمهات المؤمنین

الحمد لله والصلاة والسلام على خاتم رسل الله وأهله وصحبه ومن والاه إلى يوم الـــدين وبعد:

اهل بیت رسول الله ﷺ نزد اهل سنت جایگاه و مقام بسیار والایـی دارنـد، و آنان حقوق شرعی آنان را مراعات نموده و وصیت رسول الله ﷺ را که فرمودند: «**أُذَكِّرُكُمُ اللهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي**» را نصب العین خویش قرار داده و با اهل بیت محبـت و دوستی دارند، و از غلات که در بـاره‌ی برخـی از اهـل بیـت افـراط کـرده و همچنین از نواصب که با اهل بیت دشمنی دارند و آنان را ناسزا می‌گویند، بیزار هستند.

مبرّه‌ی آل و اصحاب مفتخر است که در ضمن نخستین فعالیت‌های خـویش به منظور تحقق اهداف مبره که محوریت آن بـر نشـر آثـار اهـل بیـت اطهـار و صحابه‌ی اخیار و غرس محبت آنان در دل‌ها، و تصحیح مفاهیم نادرستی اسـت که در باره‌ی آنان در قلوب برخی از مسلمانان جای گرفته است، ایـن کتـاب را منتشر کند.

این کتاب شامل تأملاتی است در باره‌ی جایگاه و فضـایل أمهـات المـؤمنین رضی الله عنهن از قرآن کریم و سنت مطهره‌ی رسول الله ﷺ . آیـات و احادیـث بسیاری أمهات المؤمنین رضی الله عنهن را ستوده‌انـد کـه ایـن مطلـب گویـای

جایگاه والا و منزلت عالی آنان است که گاه فضایل عموم اهل بیت و گاه افـراد مشخصی از آنان را بیان نموده است.

تأملی مهم:

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡ﴾ [الأحزاب: ۶] «پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسرانش، مادران مؤمنان هستند».

بنابراین، همسران رسول ﷺ مادران مؤمنان و رسول الله ﷺ پدر[۱] آنان است و مهاجرین و انصار برادران مؤمنان هستند که خداوند متعال در باره‌ی آنان می‌فرماید: ﴿رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لَنَا وَلِإِخۡوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلۡإِيمَٰنِ﴾ [الحشر: ۱۰] «ای پروردگارمان! ما و برادرانمان را که در ایمان بر ما پیشی گرفتند، بیامرز».

این است بیت رسول الله ﷺ هرکسی به یکی از همسران رسول الله ﷺ توهین کند او از نسب ایمان محروم است؛ زیرا اگر مؤمن می‌بود، به امهـات المـؤمنین توهین نمی‌کرد، فرزند هیچ‌گاه به مادرش توهین نمی‌کند.

این مادران همانند مادران حقیقی بر مـا حـق احتـرام و تکـریم و افتخـار را دارند.

۱- منظور پدر معنوی است؛ زیرا رسول الله ﷺ فرمودند: «من برای شما به منزلـه‌ی پـدر هستم» ابوداود، الطهارة، باب کراهیة استقبال القبلة عنـد قضـاء الحاجـة، شـماره: (۸) آلبانی این حدیث را حسن گفته است.

کدامین مادران از زنانی که رسول الله ﷺ آنان را به همسری برگزیدند، شریف‌تر و بزرگوارتر هستند، بلکه خداوند آنان را برای رسول الله ﷺ برگزید، خداوند می‌فرماید: ﴿لَّا تَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعۡدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنۡ أَزۡوَٰجٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَكَ حُسۡنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتۡ يَمِينُكَۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ رَّقِيبٗا ٥٢﴾ [الأحزاب: ۵۲] «از این پس (جز همسرانت) دیگر زنان برایت حلال نیستند و روا نیست زنان دیگری جایگزین اینها کنی؛ هرچند زیبائی آنها تو را به شگفت آورد، مگر کنیزانی که مالک آنها شوی. و الله بر همه چیز شاهد و نگهبان است».

و در مورد زینب بنت جحش فرمود: ﴿فَلَمَّا قَضَىٰ زَيۡدٞ مِّنۡهَا وَطَرٗا زَوَّجۡنَٰكَهَا لِكَيۡ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ حَرَجٞ فِيٓ أَزۡوَٰجِ أَدۡعِيَآئِهِمۡ إِذَا قَضَوۡاْ مِنۡهُنَّ وَطَرٗاۚ وَكَانَ أَمۡرُ ٱللَّهِ مَفۡعُولٗا ٣٧﴾ [الأحزاب: ۳۷] «**و چون زید از او (زینب) جدا شد، این بانو را به ازدواج تو درآوردیم تا بر مؤمنان تنگنایی در زمینه‌ی ازدواج با همسران پسرخوانده‌هایشان پس از آنکه طلاقشان دهند، نباشد. و فرمان الله، انجام‌شدنی است**».

و در جایی دیگر برتری آنان را بر زنان جهان بیان می‌نماید و می‌فرماید: ﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسۡتُنَّ كَأَحَدٖ مِّنَ ٱلنِّسَآءِۚ إِنِ ٱتَّقَيۡتُنَّ﴾ [الأحزاب: ۳۲] «ای زنان پیامبر! شما مانند هیچ‌یک از زنان دیگر نیستید. اگر تقوا دارید».

تا آن جا که ازدواج نمودن آنان را برای مؤمنان حرام گردانید، همان‌گونه که ازدواج پسر با مادر حرام است، در صورتی که ازدواج با زنان دیگر حلال است،

خداوند می‌فرماید: ﴿وَمَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُواْ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓاْ أَزۡوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦٓ أَبَدًاۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ٥٣﴾ [الأحزاب: ۵۳] «و برای شما روا و سزاوار نیست که رسول‌الله را بیازارید و هرگز برایتان جایز نیست که پس از او با همسرانش ازدواج کنید. بی‌گمان این کار، نزد الله گناه بس بزرگی است».

هر گفتار یا کرداری که همسران رسول الله ﷺ را برنجاند، موجب آزار و اذیت رسول الله ﷺ خواهد بود تا جایی که خداوند متعال به مؤمن دستور داد که فقط از پشت پرده با آنان سخن بگویند: ﴿وَإِذَا سَأَلۡتُمُوهُنَّ مَتَٰعٗا فَسۡـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٖۚ ذَٰلِكُمۡ أَطۡهَرُ لِقُلُوبِكُمۡ وَقُلُوبِهِنَّۚ وَمَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُواْ رَسُولَ ٱللَّهِ﴾ [الأحزاب: ۳۵] «و چون از همسران پیامبر، چیزی می‌خواستید، از پشت پرده بخواهید. این، برای دل‌های شما و آنان پاکیزه‌تر است. و برای شما روا و سزاوار نیست که رسول‌الله را بیازارید».

پس طعنه‌زدن به آنان و ناسزاگفتن و توهین به آنان، چگونه خواهد بود، خداوند متعال اندکی پس از آن آیه می‌فرماید: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ يُدۡنِينَ عَلَيۡهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّۚ ذَٰلِكَ أَدۡنَىٰٓ أَن يُعۡرَفۡنَ فَلَا يُؤۡذَيۡنَۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ٥٩﴾ [الأحزاب: ۵۹] «ای پیامبر! به همسران و دخترانت و به زنان مؤمنان بگو: چادرهای خود را بر خویشتن فرو پوشند. این

پوشش به اینکه (به پاک‌دامنی) شناخته شوند، نزدیک‌تر است و بدین ترتیب مورد آزار قرار نمی‌گیرند. و الله، آمرزنده‌ی مهرورز است».

و بلافاصله درباره‌ی شایعاتی که پیرامون ازدواج رسول الله ﷺ با زینب پخش کردند، می‌فرماید: ﴿۞ لَّئِن لَّمۡ يَنتَهِ ٱلۡمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ وَٱلۡمُرۡجِفُونَ فِي ٱلۡمَدِينَةِ لَنُغۡرِيَنَّكَ بِهِمۡ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلٗا ٦٠﴾ [الأحزاب: ۶۰] «اگر منافقان و بیماردلان و آنان که در مدینه شایعه‌افکنی می‌کنند، از کار خویش بازنیایند، به‌یقین تو را بر ضد ایشان برمی‌انگیزیم و سپس در مدینه فقط اندکی در کنار تو خواهند بود».

زینب پیش از آن همسر پسرخوانده‌ی رسول الله ﷺ بود که خداوند در آیه: (۷۳) همین سوره از او سخن گفته است، خداوند متعال سخن‌گفتن در باره‌ی همسران رسول الله ﷺ را از عادت منافقان برشمرده و مؤمنان را از آن نهی فرموده است که مبادا مانند آنان باشند.

خداوند متعال در همین سوره بیان فرموده که هرکس قرآن و سنت را رها کند و به پیروی از بزرگان خویش به همسران رسول الله ﷺ ناسزا بگوید، در صورتی که توبه نکند، هیچ عذری از او نپذیرفته نخواهد شد، می‌فرماید: ﴿يَوۡمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمۡ فِي ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَٰلَيۡتَنَآ أَطَعۡنَا ٱللَّهَ وَأَطَعۡنَا ٱلرَّسُولَا٠ ٦٦ وَقَالُواْ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعۡنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا٠ ٦٧﴾ [الأحزاب: ۶۶ – ۶۷] «روزی که چهره‌هایشان در آتش گردانیده می‌شود، می‌گویند: ای کاش از الله و پیامبر

اطاعت می‌کردیم. و می‌گویند: پروردگارا! ما از سران و بزرگانمان اطاعت کردیم؛ پس ما را گمراه کردند».

آیا ناسزاگویی و طعنه به همراهان رسول الله ﷺ گفتاری است راست و یا منکری شدید و ناپسند؟

تصور کن که عایشه‌ی صدیقه و حفصه رضی الله عنهما را ناسزا بگویی و ناگاه رسول‌الله ﷺ تو را ببینند و سخنان تو را بشنوند، در آن لحظه چه حالتی به تو دست خواهد داد، رسول الله ﷺ در برابر تو چه موضعی خواهند گرفت؟!

همسران رسول الله ﷺ برترین زنان جهان

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسۡتُنَّ كَأَحَدٖ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ﴾ [الأحزاب: ۳۲] «ای زنان پیامبر! شما مانند هیچ‌یک از زنان دیگر نیستید».

یعنی این که هیچ گروهی از زنان از شما برتر نیستند، البته به شرط تقوا. اگر ثابت شود که همسران رسول الله ﷺ اهل تقوا بوده‌اند، برتری آنان بر سایر زنان بدون استثناء و برای تمامی زمان‌ها، ثابت می‌گردد، این برای زنانی که همسران افضل الأنبیاء والمرسلین بوده‌اند، چیز زیادی نیست؛ زنانی که خدا و رسول ﷺ آن‌ها را برگزیدند و آنان نیز خدا و رسول ﷺ را برگزیدند.

تقوای همسران رسول الله ﷺ با نص قرآن کریم ثابت است؛ زیرا الله و رسول ﷺ و سرای آخرت را بر زندگانی و زینت دنیا ترجیح دادند، آنگاه که آیات تخییر نازل شد و خداوند متعال فرمود: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيۡنَ أُمَتِّعۡكُنَّ وَأُسَرِّحۡكُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا ۝٢٨ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلۡمُحۡسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجۡرًا عَظِيمٗا ۝٢٩﴾ [الأحزاب: ۲۸ – ۲۹] «ای پیامبر! به همسرانت بگو: اگر زندگانی دنیا و تجمل و زیورش را می‌خواهید، بیایید تا شما را (از متاع دنیا) بهره‌مند سازم و به طرز نیکویی رهایتان کنم. و اگر الله و پیامبرش و سرای آخرت را می‌خواهید، پس بی‌گمان الله برای نیکوکارانتان پاداش بزرگی فراهم کرده است».

در پی نزول این آیات همسران رسول الله ﷺ خدا و رسول ﷺ و آخرت را برگزیدند و به دنیا و زرق برق و سامان آن پشت کردند، این انتخابی صادقانه بود؛ زیرا برای ماندن در کنار رسول الله ﷺ و تحمل سختی‌های زندگانی زاهدانه انگیزه‌ای دیگر جز صداقت ایمانی و حقیقت تقوا نداشتند، خداوند متعال انتخاب آنان را پذیرفت و بدین خاطر آنان را کرامتی دیگر بخشید و فرمود: ﴿لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعۡدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنۡ أَزۡوَٰجٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَكَ حُسۡنُهُنَّ﴾ [الأحزاب: ۵۲] «از این پس (جز همسرانت) دیگر زنان برایت حلال نیستند و روا نیست زنان دیگری جایگزین این‌ها کنی؛ هرچند زیبائی آن‌ها تو را به شگفت آورد».

این آیه از دو جهت برای همسران رسول الله ﷺ کرامت و بزرگداشتی بس بزرگ است:

۱- این که خداوند متعال رسول الله ﷺ را منع فرمود که با وجود آنان همسری دیگر برگزینند.

۲- رسول الله ﷺ را منع فرمود از این که کسی از آنان را طلاق دهند و به جای آن با زنی دیگر ازدواج نمایند، تا این که اینان نه تنها در دنیا بلکه در آخرت نیز و برای همیشه همسران ایشان باقی بمانند، و بدین منظور خداوند متعال مؤمنان را از ازدواج با همسران رسول الله ﷺ بعد از وفات ایشان منع نموده و می‌فرماید: ﴿مَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُواْ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓاْ أَزۡوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦٓ أَبَدًاۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا

﴿۵۳﴾ [الأحزاب: ۵۳] «و برای شما روا و سزاوار نیست که رسول‌الله را بیازارید و هرگز برایتان جایز نیست که پس از او با همسرانش ازدواج کنید. بی‌گمان این کار، نزد الله گناه بس بزرگی است».

و خداوند متعال همسران رسول الله ﷺ را مادران همهٔ مؤمنان قرار داد و فرمود: ﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡ﴾ [الأحزاب: ۶] «پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسرانش، مادران آنان هستند».

هر مؤمنی باید به این نکات که گویای عظمت و شأن امهات المؤمنین هستند، بیندیشد.

فلسفه‌ی تعدّد همسران رسول الله ﷺ

زندگانی رسول الله ﷺ الگوی تمامی مؤمنان است، همان گونه که خداوند متعال جل جلاله می‌فرماید: ﴿لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (الأحزاب: ۲۱) «به‌راستی برای شما در رسول‌الله، الگو و سرمشقی نیکوست».

و افعال و عملکرد رسول الله ﷺ یکی از مصادر مهم تشریع و قانون‌گذاری است.

- برای انتقال و بیان اعمال رسول الله ﷺ در داخل منزل وجود چنین افرادی لازم بود، و این یکی از فلسفه‌های تعدد همسران رسول الله ﷺ است، تا احکام خانوادگی و زناشویی و احکام ویژه‌ی بانوان را در آن روزگار و تا قیامت برای امت بازگو کنند.
- هم چنین آنان که در بیت نبوی تربیت یافتند می‌توانستند الگوی دیگر زنان مسلمان باشند، و به فضل و منت الهی این‌گونه شد، همسران رسول الله ﷺ الگوی تمامی زنان مؤمن هستند، مثلا عائشه‌ی صدیقه یکی از بزرگترین راویان حدیث است، این نیز یکی از فلسفه‌های تعدد همسران رسول الله ﷺ است.
- در آن روزگار که اسلام در آغاز راه بود، برای تسهیل و پیشرفت دعوت می‌بایست با قبایل و تیره‌های عرب ارتباط محکمی ایجاد می‌گشت،

ازدواج رسول الله ﷺ با جویریه بدین منظور بوده است، و این امر سبب شد که بنی‌مصطلق اسلام را بپذیرند.

- ایجاد ارتباط نزدیک با صحابه ﷺ و تکریم آنان یکی دیگر از فلسفه‌های تعدد همسران رسول الله ﷺ است؛ همانند ازدواج رسول الله ﷺ با عائشه و حفصه دختران صدیق و فاروق ﷺ، و به همین منظور عثمان و علی را به شرف دامادی خویش نائل ساخته و دختران خویش را به عقد آنان در آوردند، رضی الله عنهم أجمعین.
- و ازدواج با برخی از زنان به منظور تثبیت حکمی شرعی بوده است، مانند ابطال حکم پسرخواندگی که با زینب بنت جحش ﷺ بدین خاطر ازدواج نمودند.
- و برخی را نیز به خاطر وضعیت اجتماعی و مشکلاتی که داشتند ازدواج فرمودند مانند سوده بنت زمعه ﷺ که شوهرش فوت کرده بود و أم سلمه ﷺ که شوهرش شهید شده و یتیمانی از خود به جا گذاشته بود و أم حبیبه ﷺ که شوهرش در حبشه مرتد شد و وی در غربت تنها ماند، این ازدواج یک نوع مواسات و همدردی با ایشان بود.

اگر آنگونه که مستشرقین می‌گویند، این ازدواج‌ها برای اشباع غریزه می‌بود، می‌بایست دخترانی دوشیزه و کم‌سن و سال را برمی‌گزیدند، اما جز عایشه ﷺ دیگر همسران رسول الله ﷺ همه مطلقه یا بیوه و صاحب فرزند بوده اند، و این عملکرد با غرایز و شهوات هم‌خوانی ندارد.

فضایل عمومی

۱- **تطهیر آل بیت از پلیدی (شرک و شیطان و اعمال ناشایسته و اخلاق ناپسند) و قطعاً امهات المؤمنین از آل بیت هستند،** خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسۡتُنَّ كَأَحَدٖ مِّنَ ٱلنِّسَآءِۚ إِنِ ٱتَّقَيۡتُنَّ فَلَا تَخۡضَعۡنَ بِٱلۡقَوۡلِ فَيَطۡمَعَ ٱلَّذِي فِي قَلۡبِهِۦ مَرَضٞ وَقُلۡنَ قَوۡلٗا مَّعۡرُوفٗا ٣٢ وَقَرۡنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجۡنَ تَبَرُّجَ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ ٱلۡأُولَىٰۖ وَأَقِمۡنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذۡهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجۡسَ أَهۡلَ ٱلۡبَيۡتِ وَيُطَهِّرَكُمۡ تَطۡهِيرٗا ٣٣ وَٱذۡكُرۡنَ مَا يُتۡلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلۡحِكۡمَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ٣٤﴾ [الأحزاب: ۳۲ – ۳۴] «ای زنان پیامبر! شما مانند هیچ‌یک از زنان دیگر نیستید. اگر تقوا دارید، نرم و نازک سخن نگویید تا مبادا کسی که بیماردل است طمع ورزد، و سخن شایسته بگویید. و در خانه‌هایتان بمانید و به شیوه‌ی دوران جاهلیت پیشین، اظهار زینت نکنید و نماز را برپا دارید و زکات دهید و از الله و پیامبرش اطاعت نمایید. ای خانواده‌ی پیامبر! به‌راستی الله می‌خواهد پلیدی را از شما دور کند و چنان‌که باید شما را پاکیزه سازد.

و یاد کنید آنچه را که از آیات الله و حکمت، در خانه‌هایتان خوانده می‌شود. بی‌گمان الله، آگاه و دارای لطف بی‌کران است».

سیاق آیات بیانگر این است که همسران رسول الله ﷺ مشمول آیه‌ی تطهیر هستند، چرا چنین نباشد و حال آن که این آیه در مورد خود آنان نازل گشته است.

۲- **جایگاه مادری برای همه‌ی مؤمنان، که خداوند متعال در وجوب احترام و حرمت آنان را مادران مؤمنان قرار داده است، افزون بر فضیلت صحبت و همراهی رسول الله ﷺ**، خداوند متعال می‌فرماید: ﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡ﴾ [الأحزاب: ۶] «پیامبر نسبت به مؤمنان از خودشان سزاوارتر است و همسرانش، مادران مؤمنان هستند».

۳- **آنان به جای دنیا و زرق و برق آن خدا و رسولش را برگزیدند** و خداوند متعال به پاس این انتخاب برای آنان اجر عظیمی فراهم نمود، خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيۡنَ أُمَتِّعۡكُنَّ وَأُسَرِّحۡكُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا ۝٢٨ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلۡمُحۡسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجۡرًا عَظِيمٗا ۝٢٩﴾ [الأحزاب: ۲۸-۲۹] «ای پیامبر! به همسرانت بگو: اگر زندگانی دنیا و تجمل و زیورش را می‌خواهید، بیایید تا شما را

(از متاع دنیا) بهره‌مند سازم و به طرز نیکویی رهایتان کنم. و اگر الله و پیامبرش و سرای آخرت را می‌خواهید، پس بی‌گمان الله برای نیکوکارانتان پاداش بزرگی فراهم کرده است».

روشن است که آنان خدا و رسولش را برگزیدند، لذا رسول الله ﷺ آنان را رها نفرمودند.

۴- **پاداش چند برابر طاعت و اعمال صالح**، خداوند متعال می‌فرماید: ﴿۞ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾﴾ [الأحزاب: ۳۱] «و هر کس از شما، از الله و پیامبرش فرمان ببرد و کار شایسته انجام دهد، پاداشش را دو بار به او می‌دهیم و برایش روزی نیکی آماده کرده‌ایم».

۵- **أمهات المؤمنین در شرافت و فضل و علو مرتبه با زنان دیگر قابل مقایسه نیستند**، خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ ۚ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾﴾ [الأحزاب: ۳۲] «ای زنان پیامبر! شما مانند هیچ‌یک از زنان دیگر نیستید. اگر تقوا دارید، نرم و نازک سخن نگویید تا مبادا کسی که بیماردل است، طمع ورزد و سخن شایسته بگویید».

۶- **خداوند متعال آنان را به این شرافت نواخته است که در خانه‌های آنان قرآن و حکمت تلاوت می‌گردد و این بیانگر عظمت و بزرگی**

آنان است: ﴿وَٱذۡكُرۡنَ مَا يُتۡلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلۡحِكۡمَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ٣٤﴾ [الأحزاب: ۳۴] «و یاد کنید آنچه را که از آیات الله و حکمت، در خانه‌هایتان خوانده می‌شود. بی‌گمان الله، آگاه و دارای لطف بی‌کران است».

۷- آنان در دنیا و آخرت همسران رسول الله ﷺ هستند.

فضایل شخصی أمهات المؤمنین

اول: خدیجه بنت خویلد ﵂

خدیجه بنت خویلد بن اسد بن عبدالعزی بن قصی، قصی جد رسول الله ﷺ است، وی دومین نفری است که از میان همسران رسول الله ﷺ از لحاظ نسب از طرف پدر به ایشان نزدیک‌تر است، رسول الله ﷺ از ذریه‌ی قصی جز خدیجه و أم حبیبه بنت أبی سفیان[1] با کسی دیگر ازدواج نفرمودند.

خدیجه ﵂ از میان زنان قریش دارای میانه‌ترین نسب، بالاترین شرافت و بیشترین ثروت بود، رسول الله ﷺ در سن بیست و پنج سالگی و پس از ابوهاله بن النباش بن زراره تمیمی هم‌پیمان بنی عبدالدار، با وی ازدواج نمودند.

خدیجه ﵂ به رسول الله ایمان آورد و ایشان را یاری نمود، رسول الله ﷺ وی را بر همه‌ی زنان ترجیح می‌دادند[2]، تمامی فرزندان رسول الله ﷺ از وی هستند جز ابراهیم که مادرش ماریه ﵂ است، و در حیات وی رسول الله ﷺ با زنی دیگر ازدواج نفرمودند تا آن که سه سال قبل از هجرت وفات نمود.

۱- ام حبیبه در جدش عبد مناف بن قصی به رسول الله ﷺ می‌رسد و خدیجه در قصی و دیگر أمهات المؤمنین پس از قصی (در مره، کعب بن لؤی، خزیمه، الیاس و مضر) به ایشان می‌رسند.

۲- یعنی بر تمامی زنان آن روزگار، وی جزو چهار زن برتر جهانیان است که عبارتند از: آسیه بنت مزاحم همسر فرعون و مریم دختر عمران و خدیجه و فاطمه رضی الله عنهن جمیعا.

فضایل و افتخارات ایشان

۱- **وی از سابقین اولین به اسلام است، و نخستین کسی بود که ایمان آورد،** پاداش این اقدام و آن‌هایی که در پی او ایمان آوردند به او خواهد رسید[۱].

۲- **رسول الله ﷺ در حیات وی با زنی دیگر ازدواج نفرمودند** و از مجموع سی و هشت سال زندگانی زناشویی رسول الله ﷺ بیست و پنج سال (تقریبا ۳/۲) آن تنها به خدیجه رضی الله عنها اختصاص یافت.

۳- **محبت رسول الله ﷺ با وی موهبتی الهی برای رسول الله ﷺ** و فضیلتی برای خدیجه رضی الله عنها است[۲].

۱- زیرا او نخستین زنی بود که اسلام را پذیرفت و هرکس سنت حسنه‌ای پایه‌گذاری کند پاداش آن و پاداش کسانی که بر آن سنت عمل کنند به او خواهد رسید، و کسی که مردم را به کار خیری دعوت کند به اندازه‌ی پاداش عمل‌کنندگان به آن کار خیر، به او نیز پاداش می‌رسد، هرکس به کار پسندیده‌ای مردم را هدایت کند به اندازه‌ی پاداش کسانی که از او پیروی کرده اند به او پاداش خواهد رسید، برای تفصیل نگا: فتح الباری (باب فضائل خدیجه) و نهایة الإیجاز فی سیرة ساکن الحجاز، طهطاوی. و شرح نووی بر صحیح مسلم.

۲- صحیح مسلم: کتاب فضائل الصحابة، باب من فضائل خدیجة رضی الله عنها شماره: (۵۳۴۲) و در حدیث آمده که رسول الله ﷺ فرمودند: «محبت وی به من عنایت شده است». ببین که محبت رسول الله ﷺ با خدیجه عنایت الهی بوده است.

۴- **رسول الله ﷺ پس از وفات وی بسیار او را یاد می‌کردند** و او را می‌ستودند و ارتباط خویش را با دوستان وی حفظ فرمودند.

عایشه‌ی صدیقه ﵂ می‌گوید: «با این که من خدیجه را ندیده بودم، اما بیشتر از همه‌ی زنان رسول الله ﷺ به وی حساسیت داشتم و غیرتم می‌آمد؛ زیرا رسول الله ﷺ از وی بسیار یاد می‌کردند»[۱].

۵- **بهترین زن از زنان امت محمد ﷺ است.**

امام بخاری از علی بن ابی طالب ﵁ روایت نموده که گفت: از رسول الله ﷺ شنیدم که فرمودند: «بهترین زن از آنان مریم و از این أمت خدیجه است»[۲].

۶- **سلام خداوند به وی و بشارت وی به خانه‌ای از مروارید در بهشت** که سر و صدا و خستگی و درماندگی به آن راه ندارد.

شیخین از ابوهریره ﵁ روایت کرده اند که جبرئیل نزد رسول الله ﷺ آمد و گفت: «یا رسول الله! خدیجه اکنون با ظرفی پر از غذا نزد شما می‌آید، وقتی آمد از جانب خداوند و من به او سلام کنید و وی را به خانه‌ای مرواریدی در بهشت که سر و صدا و درماندگی در آن نیست، مژده دهید»[۳].

۱- صحیح مسلم: کتاب فضائل الصحابة، باب من فضائل خدیجة ﵂ شماره: (۵۳۴۲).

۲- صحیح بخاری: مناقب الأنصار، باب تزویج النبی ﷺ شماره: ۳۸۱۵).

۳- صحیح بخاری، مناقب الأنصار، باب تزویج النبی ﷺ و فضلها ﵂ شماره: (۳۸۲۰).

۷- **خداوند متعال فقط از وی به رسول الله ﷺ اولاد عنایت فرمودند،**

رسول الله ﷺ فرمودند: «خداوند متعال مرا از وی اولاد عنایت فرمود و از دیگران به من اولادی نداد»[۱].

دوم: سوده بنت زمعه رضی الله عنها

سوده بنت زمعه بن قیس بن عبد شمس بن عبد ود بن نضر بن مالک بن حِسل بن عامر بن لؤی بن غالب بن فهر، مادر وی شموس بنت زید بن عمر انصاری است، پیشتر همسر سکران بن عمرو بود، وی از رسول الله ﷺ روایت نموده و ابن عباس و یحیی بن عبدالله بن عبدالرحمن بن سعد بن زراره از وی روایت نموده اند. در همان اوایل در مکه مسلمان شد و با همسرش در دومین مرحله‌ی هجرت به حبشه، به آنجا هجرت نمود، و شوهرش آنجا فوت نمود[۲].

وی نخستین زنی است که رسول الله ﷺ در مکه و پس از وفات خدیجه رضی الله عنها با وی ازدواج نمودند و تقریباً چهار سال با وی تنها بودند، وی زنی بزرگوار و با شرافت بود و در اواخر خلافت عمر فاروق رضی الله عنه از دنیا رفت.

۱- طبرانی، المعجم الکبیر، شماره: (۲۲) باب ذکر ازواج رسول الله ﷺ و منهنّ خدیجه بنت خویلد ۱۳ / ۲۳.

۲- تهذیب التهذیب، ابن حجر العسقلانی، ۴۵۵ / ۱۲.

فضایل وی

۱- **حرص شدید به ماندن در عقد رسول الله ﷺ**، وی نوبت خویش را برای تقرب الی الله به عایشه رضی الله عنها بخشید، تا در بهشت جزو همسران رسول الله ﷺ باشد.

ابن سعد می‌گوید: سوده رضی الله عنها به رسول الله ﷺ گفت: شما را به خدا مرا برگردانید، من پیر شده‌ام دیگر نیازی به شوهر ندارم، اما دوست دارم که روز قیامت جزو همسران شما محشور گردم، و رسول الله ﷺ وی را برگرداندند»[۱].

امام بخاری از عایشه‌ی صدیقه رضی الله عنها روایت کرده است که «سوده بنت زمعه نوبت خویش را به وی بخشید و رسول الله ﷺ دو شب را به وی اختصاص دادند یکی نوبت خودش و دیگری نوبت سوده»[۲].

۲- **عایشه رضی الله عنها تمنا می‌کرد که مثل او باشد.**

مسلم از عایشه رضی الله عنها چنین نقل کرده است که گفت: «زنی دیگر هم چون سوده بنت زمعه ندیده‌ام که دوست داشته باشم که مثل او باشم»[۳].

۱- با اندکی تصرف از طبقات ۴۵ / ۸.

۲- صحیح بخاری، نکاح، باب المرأة تهب یومها من زوجها لضرّتها، شماره: (۵۲۱۲).

۳- صحیح مسلم، النکاح، باب جواز هبتها نوبتها لضرتها، شماره: (۱۴۶۳).

سوم: عایشه بنت ابی‌بکر الصدیق رضی الله عنها

عایشه بنت ابی‌بکر الصدیق؛ عبدالله بن عثمان تمیمی قریشی، کنیه وی أم عبدالله است، در مورد انتخاب کنیه از رسول الله ﷺ نظر خواست، ایشان فرمودند: نام خواهرزاده‌ات عبدالله را برای کنیه‌ی خویش انتخاب کن و بدینگونه خود را أم عبدالله کنیه داد، عبدالله پسر زبیر بن العوام و اسماء بنت ابی بکر رضی الله عنه است.

مادر عایشه رضی الله عنها أم رومان بنت عویمر کنانی است، عایشه رضی الله عنها چهار سال پس از بعثت به دنیا آمد و شش ساله بود که رسول الله ﷺ وی را عقد نمودند و در سن نه سالگی مراسم ازدواج برگزار گردید، رسول الله ﷺ با دوشیزه‌ای غیر از او ازدواج نفرمودند، برائت و پاکدامنی او از فراز هفت آسمان اعلام شد، وی محبوب‌ترین همسر رسول الله ﷺ پس از خدیجه رضی الله عنها و فقیه‌ترین زن امت اسلامی بود که بزرگان صحابه از وی استفتاء می‌نمودند[۱].

هنگامی که رسول الله ﷺ رحلت فرمودند وی هیجده سال داشت وی در هفدهم رمضان سال پنجاه و هشت هجری وفات نمود و ابوهریره رضی الله عنه بر وی نماز جنازه خواند و در بقیع به خاک سپرده شد.

فضایل اختصاصی عایشه رضی الله عنها

۱- پس از خدیجه رضی الله عنها محبوب‌ترین همسر رسول الله ﷺ بود.

۱- نگا: الاجابة لا یراد ما استدرکته عائشه علی الصحابه، بدرالدین الزرکشی.

امام بخاری از عمرو بن عاص ﷺ چنین روایت کرده است: «رسول الله ﷺ مرا به فرماندهی لشکر ذات السلاسل برگزیدند، من نزد ایشان آمدم و پرسیدم، محبوب‌ترین مردم نزد شما کیست؟ فرمودند: عایشه. گفتم: از مردان؟ فرمودند: پدر عایشه...»[۱].

۲- جبرئیل علیه السلام تصویر وی را پیش از ازدواج در پارچه‌ای ابریشمی به رسول الله ﷺ نشان داد.

شیخین از عایشه‌ی صدیقه روایت کرده اند که رسول الله ﷺ فرمودند: «سه شب تو در خواب به من نشان داده شدی، و تصویر تو را فرشته در پارچه‌ای ابریشمی برایم آورد و گفت: این همسر توست، نگاه کردم، دیدم تصویر توست، با خود می‌گفتم اگر این خواب از جانب خداوند باشد آن را عملی می‌گرداند»[۲].

۳- جبرئیل علیه السلام توسط رسول الله ﷺ برای وی سلام فرستاد.

امام بخاری از عایشه‌ی صدیقه رضی الله عنها روایت نموده است که: «روزی رسول الله ﷺ فرمودند: ای عایشه! این جبرئیل است به تو سلام می‌کند، من گفتم: وعلیه السلام ورحمة الله وبرکاته، شما چیزهایی را می‌بینید که ما نمی‌بینیم»[۳].

۱- صحیح بخاری، المغازی، باب غزوة ذات السلاسل، ش: ۴۳۵۸.

۲- صحیح مسلم، فضائل الصحابة، باب فضائل عائشة أم المؤمنین رضی الله عنها شماره: (۲۴۳۸).

۳- صحیح بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضل عائشة رضی الله عنها، ش: (۸۶۷۳).

۴- تنها بر رختخواب وی بر رسول الله ﷺ وحی نازل گشته است.

رسول الله ﷺ فرمودند: «... ای أم سلمه! در مورد عایشه مـرا میـازار والله در رختخواب هیچکدام از شما بر من وحـی نـازل نگشـته اسـت، جـز رختخواب عایشه»[۱].

۵- **هنگامی که آیه‌ی تخییر نازل گشت، عایشه نخستین کسی بود که رسول الله ﷺ وی را مختار گذاشت که با مشورت پدر و مادر خود، انتخاب نماید و عایشه رضی الله عنها بی‌آن که با پدر و مادرش مشورت نماید، خدا و رسولش را برگزید** و دیگر أمهات المؤمنین نیز به وی اقتدا کردند، آیه‌ی تخییر این است: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزۡوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيۡنَ أُمَتِّعۡكُنَّ وَأُسَرِّحۡكُنَّ سَرَاحٗا جَمِيلٗا ٢٨ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلۡمُحۡسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجۡرًا عَظِيمٗا ٢٩﴾ [الأحزاب: ۲۸ – ۲۹] «ای پیامبر! به همسرانت بگو: اگر زندگانی دنیا و تجمل و زیورش را می‌خواهید، بیایید تا شما را (از متاع دنیا) بهره‌مند سازم و به طرز نیکویی رهایتان کنم. و اگر الله و پیامبرش و سرای آخرت را می‌خواهید، پس بی‌گمان الله برای نیکوکارانتان پاداش بزرگی فراهم کرده است».

۱- صحیح بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضل عائشة رضی الله عنها، ش: (۳۷۷۵).

شیخین روایت کرده اند که عایشه ﵂ گفت: «... در کجای این کار با پدر و مادرم مشورت کنم؟ من خدا و رسول و آخرت را می‌خواهم، می‌گوید: سپس دیگر همسران رسول الله ﷺ نیز چنین کردند»[۱].

۶- در قرآن‌کریم آیه‌هایی به سبب وی نازل گشته است که برخی مخصوص اوست و برخی دیگر برای عموم امت است، آیاتی که مخصوص اوست، این است که:

*** خداوند متعال برائت و پاکدامنی او را از تهمتی که به او زده بودند، اعلام فرمود:**

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرۡمُونَ ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ٱلۡغَٰفِلَٰتِ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ لُعِنُواْ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ٢٣ يَوۡمَ تَشۡهَدُ عَلَيۡهِمۡ أَلۡسِنَتُهُمۡ وَأَيۡدِيهِمۡ وَأَرۡجُلُهُم بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ٢٤ يَوۡمَئِذٖ يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلۡحَقَّ وَيَعۡلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ ٱلۡمُبِينُ ٢٥ ٱلۡخَبِيثَٰتُ لِلۡخَبِيثِينَ وَٱلۡخَبِيثُونَ لِلۡخَبِيثَٰتِۖ وَٱلطَّيِّبَٰتُ لِلطَّيِّبِينَ وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِۚ أُوْلَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَۖ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ٢٦﴾ [النور: ۲۳ – ۲۶] «بی‌گمان کسانی که به زنان پاک‌دامن، مؤمن و بی‌خبر از بدکاری، تهمت می‌زنند، در دنیا و آخرت

۱- صحیح بخاری، التفسیر، باب قوله تعالی: ﴿وَإِن كُنتُنَّ تُرِدۡنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلۡأٓخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلۡمُحۡسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجۡرًا عَظِيمٗا﴾ شماره: (۴۷۸۶).

نفرین شدند و عذاب بزرگی (در پیش) دارند. روزی که زبان‌ها و دستان و پاهایشان بر ضد آنان به اعمالی که مرتکب می‌شدند، گواهی می‌دهند، در آن روز الله، سزای قطعی و ثابتشان را به آن‌ها می‌دهد و خواهند دانست که الله، همان پروردگار راستین و ظاهر است. زنان ناپاک، سزاوار مردان ناپاک و مردان ناپاک، سزاوار زنان ناپاکند. و زنان پاک، سزاوار مردان پاکند و مردان پاک، سزاوار زنان پاک. ایشان از آنچه (مردم) می‌گویند، مبرا و بدور هستند و آمرزش و روزی نیکی دارند».

و اما آنچه به سبب وی نازل گشته و برای عموم امت است، مانند:

*** آیه‌ی تیمم که رحمت و تسهیلی است برای امت اسلامی.**

شیخین از عایشه رضی الله عنها روایت کرده اند که «او از اسماء گردنبندی را به عاریت گرفت، و آن گردنبند گم شد، رسول الله ﷺ تعدادی از اصحاب را برای پیداکردن آن فرستادند، وقت نماز فرا رسید و آنان بدون وضو نماز خواندند، و هنگامی که نزد رسول الله ﷺ برگشتند ایشان را از عملکرد خویش اطلاع دادند، آنگاه آیه‌ی تیمم نازل گشت، اسید بن حضیر گفت: خدا تو را جزای خیر دهد، هرگاه تو دچار امر ناگواری می‌شوی، خداوند برایت گشایش می‌آورد و برای مسلمانان نیز مایه‌ی برکت می‌گردد»[۱].

۱- بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضل عایشة رضی الله عنها، شماره: (۳۷۷۳).

۷- **اشتیاق رسول الله ﷺ به گذراندن دوران بیماری در خانه‌ی عایشه** رضی الله عنها؛ و رسول الله ﷺ در نوبت عایشه‌ی صدیقه و در آغوش وی از دنیا رحلت فرمودند و در آخرین لحظات زندگی آب دهان او با آب دهان رسول الله ﷺ آمیخت و در خانه‌ی او دفن گردیدند، امام بخاری از عایشه رضی الله عنها نقل کرده است که: من رسول الله ﷺ را به سینه‌ی خود تکیه داده بودم که عبدالرحمن بن ابی بکر وارد شد، مسواکی با عبدالرحمن بود، رسول الله ﷺ به آن نگاه می‌کردند، من مسواک را از عبدالرحمن گرفتم و جویدم و نرم و تمییز کردم و به ایشان دادم، رسول الله ﷺ با آن مسواک زدند...[۱].

۸- **رسول الله ﷺ خبر دادند که وی از اهل بهشت است.**

امام بخاری از قاسم بن محمد آورده است که عایشه‌ی صدیقه بیمار شد، ابن عباس نزد او آمد و گفت: ای أم المؤمنین! نزد رسول الله ﷺ و ابوبکر خواهی رفت»[۲]. در این حدیث ابن عباس رضی الله عنهما او را بهشتی دانستند و این امر جز با شنیدن از رسول الله ﷺ امکان ندارد.

۱- صحیح بخاری، المغازی، باب مرض النبی ﷺ و وفاته، ش: (۴۴۳۸) این حدیث با روایت و لفظی دیگر در الاشعثیات ابو علی محمد بن محمد اشعث کوفی آمده است.

۲- صحیح بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضائل عائشه رضی الله عنها ش: (۳۷۷۱).

همانگونه که از عبدالله بن زیاد اسدی روایت نموده و آن حدیث را صحیح دانسته است، می‌گوید: از عمار شنیدم که می‌گفت: عایشه در دنیا و آخرت همسر رسول الله ﷺ است»[۱].

۹- **وی عالم‌ترین زن این امت است** و از رسول الله ﷺ بیش از دوهزار حدیث روایت نموده است و بزرگان صحابه ﷺ در مسایل به او رجوع و از وی استفتاء می‌کردند[۲].

چهارم: حفصه بنت عمر بن الخطاب ﷺ

حفصه بنت عمر بن الخطاب، وی خواهر پدری عبدالله است، مادرش زینب بنت مظعون خواهر عثمان بن مظعون بن حبیب بن وهب بن حذافه است، رسول الله ﷺ در سال سوم هجری و پس از شوهر قبلی‌اش؛ خنیس بن حذافه بدری که در مدینه درگذشت، با وی ازدواج فرمودند، وی بسیار روزه می‌گرفت و شب‌ها نماز می‌خواند، پنج سال قبل از بعثت به دنیا آمده است و در ماه شعبان سال ۴۵ هـ وفات نمود، ﷺ.

۱- صحیح بخاری، فضائل اصحاب النبی ﷺ، باب فضائل عائشه ﷺ ش: (۳۷۷۲)، ترمذی، باب فضل عائشه ﷺ ش: (۳۸۸۹) و گفته است: هذا حدیث حسن صحیح.

۲- عائشه‌ی صدیقه ﷺ (۲۲۱۰) حدیث روایت کرده است. وی در روایت حدیث در مرتبه‌ی چهارم و پس از ابوهریره، عبدالله بن عمر و انس بن مالک ﷺ قرار دارد، نگا: اسماء الصحابة الرواة، ابن حزم ص ۳۹، و تلقیح فهوم أهل الاثر ابن الجوزی ص ۳۶۳.

فضایل وی

۱- **با همسرش هجرت نمود،** ابن سعد از ابی الحویرث نقل کرده است که «خنیس بن حذافه[۱] با حفصه دختر عمر ازدواج نمود و با وی زندگی کرد و باهم به مدینه هجرت کردند[۲].

۲- **کثرت نماز و روزه، و وی در بهشت نیز همسر رسول الله ﷺ است.**

طبرانی از قیس بن زید روایت کرده است که «رسول الله ﷺ حفصه را یک طلاق داد...، رسول الله ﷺ تشریف آوردند و وی چادرش را پوشید، رسول الله ﷺ فرمودند: جبرئیل علیه السلام نزد من آمد و به من گفت: به حفصه رجوع کن، او روزه‌گیر و نمازگزار و همسر تو در بهشت است»[۳].

۳- **مصحفی (قرآنی) که زمان ابوبکر صدیق رضی الله عنه جمع‌آوری گردید پس از وفات وی نزد عمر فاروق رضی الله عنه ماند و پس از شهادت وی نزد حفصه رضی الله عنها بود و هنگامی که در خلافت عثمان رضی الله عنه قرآن جمع‌آوری**

۱- از مهاجرین اولین بود و پس از هجرت به حبشه در غزوه‌ی بدر و پس از آن در احد شرکت نمود و در آن غزوه زخمی شد و بر اثر آن در مدینه درگذشت، الاستیعاب، ابن عبدالبر ۱۳۴ / ۱، الاصابه، ابن حجر ۳۴۵ / ۲.

۲- طبقات کبری، ابن سعد: ۸۱ / ۸.

۳- المعجم الکبیر، ۱۸، ۳۶۵، ش: (۹۳۴)، المستدرک، ۴، ۱۶، ش: (۶۷۵۳) آلبانی در السلسلة الصحیحه آن را حسن گفته است، ش: (۲۰۰۷)، صحیح الجامع الصغیر وزیادته، ش: (۴۳۵۱).

گشت از آن استفاده بردند و دوباره آن را به حفصه ﵂ بازگردانید و آن مصحف نزد وی ماند تا این که وی در سال ۴۵ هـ در مدینه از دنیا رفت[۱].

پنجم: زینب بنت خزیمه ﵂

زینب بنت خزیمه بن عبدالله بن عمرو بن عبد مناف بن هلال بن عاصر بن صعصعه هلالی، از بس به مساکین غذا می‌داد و به آنان رسیدگی می‌کرد، او را أم المساکین نامیده اند، همسرش عبدالله بن جحش در احد شهید شد و رسول الله ﷺ پس از حفصه با وی ازدواج نمود و دو سه ماه پس از ازدواج سال چهارم هجری درگذشت، گرچه در باره‌ی وی فضیلتی اختصاصی ذکر نشده است، فضایل عمومی امهات المؤمنین برایش کافی است و همچنین نماز جنازه ای که رسول الله ﷺ بر وی خواندند، و این خود فضیلتی است؛ زیرا در حیات رسول الله ﷺ جز خدیجه و او کسی دیگر از همسران رسول الله ﷺ وفات نکرده اند، و نماز رسول الله ﷺ بر مؤمنان رحمتی قطعی و واجب است.

ششم: ام سلمه ﵂

ام سلمه هند بنت ابی امیه (حذیفه) مخزومی قریشی، پدر وی به خاطر سخاوتش به «زادالرکب» ملقب شده بود، هرکسی با او به سفر می‌رفت، لازم نبود برای خودش توشه‌ای به همراه ببرد، مادر او عاتکه بنت عامر کنانی از بنی

۱- صحیح ابن حبان – (۴۵۰۶)، شیخ شعیب ارناووط آن را صحیح گفته است.

فراس است، رسول الله ﷺ پس از وفات همسرش ابوسلمه بن عبدالأسد که عموزاده‌اش بود[۱]، با او ازدواج فرمودند، وی ابتدا با همسرش به حبشه و سپس به مدینه هجرت نمود و گفته شده است که او نخستین زنی بود که سوار بر کجاوه به مدینه آمد، وی از زیباترین و شریف‌ترین زنان روزگار خود بود.

فضایل وی

۱- **ازدواج رسول الله ﷺ با وی و دعا برای او.** امام مسلم از أم سلمه رضی الله عنها روایت کرده است که «رسول الله ﷺ حاطب بن ابی بلتعه را به خواستگاری من فرستاد، من گفتم: من دختری دارم و غیور هستم، رسول الله ﷺ فرمودند: دعا می‌کنیم که دخترش سامان بیابد و برای غیرتش (حساسیت با هوو/ همباغ) نیز دعا می‌کنیم که خداوند آن را برطرف سازد»[۲].

۲- **رسول الله ﷺ خبر دادند که وی از اهل بهشت است،** امام احمد از أم سلمه رضی الله عنها روایت کرده است که رسول الله ﷺ چادری سیاه‌رنگ را دور علی و فاطمه و حسن و حسین رضی الله عنهم گرفتند و فرمودند: «پروردگارا! من و

۱- ابوسلمه پسر عمه‌ی رسول الله ﷺ نیز بود؛ زیرا مادرش امیمه بنت عبدالمطلب است.

۲- صحیح مسلم، الجنائز، باب ما یقال عند المصیبة، شماره: (۹۱۸).

اهل بیتم را به سوی خود ببر نه به سوی آتش، می‌گوید: گفتم: یا رسول الله! مرا نیز، فرمودند: و تو را نیز[۱].

۳- **حکمت و دانایی وی روز حدیبیه آشکار گشت**، آنگاه که رسول الله ﷺ به صحابه ﷺ فرمودند: «ای مردم! شترها را ذبح کنید و سرهای خود را بتراشید، هیچکس بلند نشد، تا سه بار تکرار فرمودند، اما کسی برنخاست، رسول الله ﷺ نزد أم سلمه رفتند و فرمودند: «ای ام سلمه! مردم را چه شده است؟» گفت: یا رسول الله! چنانند که می‌بینید، شما با کسی سخن مگویید و بروید هدی (حیوان قربانی) خود را هر جا هست نحر کنید و سر خود را بتراشید، آنگاه مردم نیز چنین خواهند کرد، رسول الله ﷺ برخاستند و بی‌آن که با کسی حرفی بزنند قربانی خود را نحر فرمودند و سر خود را تراشیدند آنگاه مردم برخاستند و نحر کردند و سرهای خود را تراشیدند و هنگام بازگشت میان راه مکه و مدینه سوره‌ی فتح نازل گشت[۲].

این مشوره به روشنی دلالت بر عقل و حسن و تدبیر أم سلمه دارد.

۱- مسند امام احمد ۲۹۶ / ۶، ۳۰۴ / ۶، ش: (۲۶۵۸۲) شیخ شعیب ارناووط اسنادش را ضعیف گفته است، و در روایتی از عمر بن ابی سلمه چنین آمده که ام سلمه گفت: و من نیز همراه آنان هستم یا رسول الله؟ فرمودند: تو در جای خود و به خیر هستی، ترمذی (۳۸۱۲) آلبانی آن را صحیح گفته و این حدیث گویای فضیلتی آشکارا برای ام سلمه است.

۲- نگا: مسند امام احمد بن حنبل ۳۲۳ / ۴ و شیخ شعیب ارناووط گفته است: اسناده حسن.

هفتم: زینب بنت جحش رضی الله عنها

زینب بنت جحش بن رباب بن یعمر اسدی، حلیف بنی عبدشمس از نخستین زنان مهاجر است، مادر او امیمه بنت عبدالمطلب بن هاشم عمه‌ی رسول الله ﷺ است، او قبلاً همسر زید بن حارثه مولای رسول الله ﷺ بود که رسول الله ﷺ او را به پسرخواندگی خویش برگزیده بودند و مردم او را زید بن محمد صدا می‌کردند، رسول الله ﷺ سال سوم و یا پنجم هجری با زینب ازدوج نمودند و با این کار حکم ازدواج همسر سابق پسرخوانده بیان گردید و خداوند متعال این نسبت را قطع نمود و فرمود: ﴿ٱدۡعُوهُمۡ لِأٓبَآئِهِمۡ هُوَ أَقۡسَطُ عِندَ ٱللَّهِ﴾ [الأحزاب: ۵] «فرزندخواندگان را به نام پدرانشان بخوانید؛ این کار، نزد الله راست‌تر و درست‌تر است».

و با ازدواج رسول الله ﷺ با زینب این مطلب کاملاً بیان گشت و بر آن تاکید شد[۱]، پس از آن در همین سوره چنین نازل گشت: ﴿فَلَمَّا قَضَىٰ زَيۡدٞ مِّنۡهَا وَطَرٗا زَوَّجۡنَٰكَهَا﴾ [الأحزاب: ۳۷] «و چون زید از او (زینب) جدا شد، این بانو را به ازدواج تو درآوردیم».

زینب از لحاظ دین و تقوا و سخاوت از زنان سرآمد روزگار خویش بود و نخستین کسی بود که از أمهات المؤمنین پس از وفات رسول الله ﷺ به ایشان پیوست، وی در سال بیستم هجری فوت نمود.

۱- نگا: ابن کثیر، آیه: ۳۷ احزاب.

فضایل وی

۱- **خداوند متعال از فراز هفت آسمان او را به ازدواج رسول الله ﷺ درآورد** و فرمود: ﴿وَإِذۡ تَقُولُ لِلَّذِيٓ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ وَأَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِ أَمۡسِكۡ عَلَيۡكَ زَوۡجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخۡفِي فِي نَفۡسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبۡدِيهِ وَتَخۡشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخۡشَىٰهُۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيۡدٞ مِّنۡهَا وَطَرٗا زَوَّجۡنَٰكَهَا لِكَيۡ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ حَرَجٞ فِيٓ أَزۡوَٰجِ أَدۡعِيَآئِهِمۡ إِذَا قَضَوۡاْ مِنۡهُنَّ وَطَرٗاۚ وَكَانَ أَمۡرُ ٱللَّهِ مَفۡعُولٗا ٣٧﴾ [الأحزاب: ۳۷] «و زمانی (را به یاد آور) که به کسی که الله به او نعمت داده بود و تو نیز به او نعمت دادی، می‌گفتی: «همسرت را نگاه دار و تقوای الهی پیشه کن» و در دلت چیزی را پنهان می‌داشتی که الله آن را آشکار می‌کند و از مردم می‌ترسیدی؛ و الله به اینکه از او بترسی، سزاوارتر است. و چون زید از او (زینب) جدا شد، این بانو را به ازدواج تو درآوردیم تا بر مؤمنان تنگنایی در زمینه‌ی ازدواج با همسران پسرخوانده‌هایشان پس از آنکه طلاقشان دهند، نباشد. و فرمان الله، انجام‌شدنی است».

وی بر دیگر همسران رسول الله ﷺ فخر می‌نمود و می‌گفت: «خانواده‌های شما، شما را به ازدواج رسول الله ﷺ درآورده اند، اما مرا خداوند متعال از فراز هفت آسمان به ازدواج رسول الله ﷺ درآورد»[۱].

۱- صحیح بخاری، کتاب التوحید، باب «وکان عرشه علی الماء» شماره: (۷۴۲۰).

۲- ازدواج او سبب نزول آیه‌ی حجاب گشت.

امام بخاری از انس بن مالک ﷺ روایت نموده است که گفت: «هنگامی که زینب به خانه‌ی رسول الله ﷺ رفت غذایی آماده کرد و مردم را دعوت نمود، مردم آنجا نشستند و باهم صحبت می‌کردند، رسول الله ﷺ بیرون می‌رفتند و باز می‌آمدند، آنگاه این آیه نازل گشت: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتَ ٱلنَّبِيِّ إِلَّآ أَن يُؤۡذَنَ لَكُمۡ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيۡرَ نَٰظِرِينَ إِنَىٰهُ وَلَٰكِنۡ إِذَا دُعِيتُمۡ فَٱدۡخُلُواْ فَإِذَا طَعِمۡتُمۡ فَٱنتَشِرُواْ وَلَا مُسۡتَـٔۡنِسِينَ لِحَدِيثٍۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ يُؤۡذِي ٱلنَّبِيَّ فَيَسۡتَحۡيِۦ مِنكُمۡۖ وَٱللَّهُ لَا يَسۡتَحۡيِۦ مِنَ ٱلۡحَقِّۚ وَإِذَا سَأَلۡتُمُوهُنَّ مَتَٰعٗا فَسۡـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٖۚ ذَٰلِكُمۡ أَطۡهَرُ لِقُلُوبِكُمۡ وَقُلُوبِهِنَّۚ وَمَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُواْ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓاْ أَزۡوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦٓ أَبَدًاۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ٥٣﴾ [الأحزاب: ۵۳] «ای مؤمنان! وارد خانه‌های پیامبر نشوید مگر آنکه برای (صرف) خوراکی به شما اجازه داده شود؛ بی‌آنکه منتظر آماده شدن غذا باشید. ولی آن‌گاه که دعوت شدید، وارد شوید و چون غذا خوردید، پراکنده گردید و سرگرم گفتگو نشوید. این کار، پیامبر را آزار می‌دهد و از شما شرم می‌کند. و الله از بیان حقیقت شرم ندارد. و چون از همسران پیامبر، چیزی می‌خواستید، از پشت پرده بخواهید. این، برای دل‌های شما و آنان پاکیزه‌تر است. و برای شما روا و سزاوار نیست که رسول‌الله را بیازارید

و هرگز برایتان جایز نیست که پس از او با همسرانش ازدواج کنید. بی‌گمان این کار، نزد الله گناه بس بزرگی است».

و در پی آن حجاب فرض گشت و مردم بیرون رفتند»[۱].

۳- **رسول الله ﷺ وی را به خاطر انفاق و صدقه‌نمودن، ستودند.**

امام مسلم از عایشه رضی الله عنها روایت نموده است که رسول الله ﷺ فرمودند: «آن که دستش از همه درازتر است پیش از دیگران به من ملحق خواهد شد، در پی آن که همسران رسول الله ﷺ دست‌های خود را اندازه می‌کردند که ببینند دست کدام یک درازتر است، می‌گوید: کسی که دستش از دیگران درازتر بود، زینب بود؛ زیرا با دست خود کار می‌کرد و صدقه می‌داد»[۲].

۴- **دیگر این که عایشه رضی الله عنها در باره‌ی او می‌گوید**: من هرگز زنی دیندارتر، پرهیزگارتر، راستگوتر از زینب که مانند او صله‌ی رحم کند و از دسترنج خویش برای تقرب به خداوند صدقه بدهد، ندیده ام[۳].

۱- صحیح بخاری: (۴۷۹۲) تفسیر، باب قوله تعالی: ﴿لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتَ ٱلنَّبِيِّ إِلَّآ أَن يُؤۡذَنَ لَكُمۡ...﴾ [الأحزاب: ۵۳].

۲- صحیح مسلم: شماره: (۲۴۵۲) فضائل الصحابة، باب من فضائل زینب أم المؤمنین.

۳- صحیح مسلم، فضائل الصحابه، باب فی فضائل عائشه أم المؤمنین رضی الله عنها، شماره: (۲۴۲۲).

هشتم: جویریه بنت الحارث رضی الله عنها

جویره بن بنت الحارث بن ضرار بن حبیب بن خزیمه خزاعی و مصطلقی، سال پنجم در غزوه‌ی بنی المصطلق (المریسیع)[۱] اسیر شد و در سهم ثابت بن قیس افتاد و او را مکاتب[۲] نمود، رسول الله ﷺ مالی را که جویریه باید در برابر آزادی خود می‌داد، پرداخته و با او ازدواج نمودند، او پیش از آن همسر مسافع بن صفوان بود که در همان معرکه کشته شد، و مسلمانان به خاطر وی صد خانواده از اسیران را آزاد نمودند. بنابراین، جویریه برای قوم خود مایه‌ی برکتی عظیم بودند، وی در سال پنجاه هجری درگذشت.

فضایل وی

۱- بسیار عبادتگزار و ذاکر بود.

امام مسلم از طریق عبدالله بن عباس از جویریه رضی الله عنها نقل کرده است که رسول الله ﷺ صبحگاه پس از نماز فجر از منزل خارج شدند و وی در محلی که نماز خوانده بود، نشسته بود، و ذکر می‌کرد. رسول الله ﷺ چاشتگاه به منزل بازگشتند و او همان جا نشسته بود، فرمودند: از همان وقت که من رفته‌ام در همین جا نشسته‌ای؟ گفت: آری، فرمودند: من

۱- نام چاهی است میان مکه و مدینه.

۲- مکاتبه، یعنی این که سید با برده‌ی خود توافق کند که اگر مبلغی را در اقساط متعدد به او بپردازد، آزاد است.

پس از تو چهار کلمه را سه بار تکرار کرده‌ام اگر با آن چه تو امروز ذکر کرده‌ای مقایسه گردد، بیشتر خواهد شد: «**سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ**»[۱].

۲- **قبلاً نام او برَه بود و رسول الله ﷺ او را جویریه نامیدند**[۲].

نهم: ام حبیبه رضی الله عنها

ام حبیبه رمله بنت ابی سفیان بن حرب بن امیه بن عبدشمس اموی، مادر او صفیه بنت ابی العاص بن امیه است، او هفده سال پیش از بعثت به دنیا آمد و با همسرش عبیدالله بن جحش اسدی مسلمان شد و به حبشه هجرت کردند و حبیبه به دنیا آمد، وی بر دین خود استوار ماند و هجرت نمود، شوهرش نصرانی شد[۳]. خداوند متعال به جای او رسول الله ﷺ را شوهر او گردانید، ام حبیبه از لحاظ نسب از دیگر همسران رسول الله ﷺ به وی نزدیک‌تر بود و نسب او در عبدمناف به ایشان می‌رسید، وی در سال ۴۴ هجری درگذشت.

۱- صحیح مسلم: (۲۷۲۶) کتاب الذکر والدعاء باب التسبیح اول النهار وعند النوم.

۲- رسول الله ﷺ به تأسی از آیه‌ی: ﴿فَلَا تُزَكُّوٓاْ أَنفُسَكُمۡۖ هُوَ أَعۡلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ۝﴾ نام‌هایی را که نوعی خودستایی محسوب می‌شدند، تغییر می‌دادند.

۳- عبیدالله بن جحش بر نصرانیت مرد، او تنها برادر زینب بنت جحش است که بر کفر مرده است، نعوذ بالله من سوء الخاتمة.

فضایل وی

۱- هنگامی که پدرش در زمانی که مشرک بود برای تمدید صلح به مدینه آمده بود، نگذاشت بر حصیری بنشیند که رسول الله ﷺ بر آن می‌نشستند.

۲- در دومین هجرت به حبشه همراه بود[۱].

دهم: صفیه بنت حیی بن اخطب رضی الله عنها

صفیه بنت حیی بن اخطب بن سعیه از بنی نضیر. او از اولاد لاوی بن یعقوب و از زریه‌ی هارون بن عمران است، پیش از اسلام همسر سلام بن مشکم و پس از او همسر کنانه بن ابی الحقیق بود که در جنگ خیبر کشته شد و صفیه اسیر گشت، دحیه کلبی او را گرفت و مکاتب نمود، رسول الله ﷺ بدل کتابت او را پرداخته و آزادش نمودند و آزادی او را مهریه‌اش قرار دادند و با او ازدواج نمودند، وی سال پنجاه و دو هجری درگذشت.

فضایل وی

۱- او همسر پیامبر و پیامبرزاده و عمویش نیز پیامبر بود.

۱- رسول الله ﷺ مهاجران به حبشه را ستودند و آنان را صاحب دو هجرت قرار دادند، نگا: صحیح مسلم، کتاب فضائل الصحابه، باب فضائل جعفر بن ابی‌طالب و اسماء بنت عمیس و همراهان‌شان در کشتی، شماره: (۲۵۰۲).

ترمذی از انس ﷺ روایت نموده است که به صفیه خبر رسید که حفصه به او گفته یهودی‌زاده، او گریست، رسول الله ﷺ در همان حال وارد شدند و فرمودند: چرا گریه می‌کنی؟ گفت: حفصه به من یهودی‌زاده گفته است، رسول الله ﷺ فرمودند: تو دختر پیامبر هستی و عمویت هم پیامبر بوده و تو همسر پیامبر هستی، چگونه بر تو فخر می‌فروشد، سپس فرمودند: ای حفصه! از خدا بترس[۱][۲].

۲- **رسول الله ﷺ راستگویی او را تصدیق نمودند،** آنگاه که وی در مرض الوفات رسول الله ﷺ به ایشان گفت: والله ای پیامبر خدا! من دوست دارم که این بیماری به جای شما به من می‌رسید[۳].

یازدهم: میمونه بنت الحارث رضی الله عنها

میمونه بنت الحارث بن حزن بن عامر بن صعصه هلالی، مادرش هند بنت عوف است، ابتدا همسر مسعود بن عوف ثقفی و سپس همسر ابورهم بن عبدالعزی

۱- ترمذی، المناقب، باب فضل ازواج النبی ﷺ، شماره: (۳۸۹۲).

۲- یعنی هارون پدر تو و موسی عموی تو است و تو همسر من هستی، در ترمذی (۳۸۹۲) آمده که رسول الله ﷺ به او فرمودند: چرا نگفتی: چگونه از من بهتری در صورتی که هارون پدر من و موسی عموی من و محمد همسر من است.

۳- مصنف عبدالرزاق ۴۳۱ / ۱۱، شماره: (۲۰۹۲۲) طبقات ابن سعد (۱۲۸ / ۸).

بود که درگذشت، و عباس که وکیل او بود[۱]، او را به ازدواج رسول الله ﷺ درآورد و در سرف نزدیک مکه زفاف صورت گرفت و او آخرین زنی است که رسول الله ﷺ سال هفتم و در عمرة القضا به همسری برگزیدند.

فضایل وی

۱- رسول الله ﷺ به ایمان او گواهی دادند.

ابن عباس رضی الله عنهما می‌گوید رسول الله ﷺ فرمودند: این خواهران مؤمن هستند: میمونه همسر رسول الله ﷺ و خواهرش ام الفضل بنت الحارث و خواهرش سلمی بنت الحارث همسر حمزه و اسماء بنت عمیس خواهر مادری آنان[۲].

۲- رسول الله ﷺ وی را میمونه نام نهادند.

حاکم از ابن عباس رضی الله عنهما روایت کرده است که نام خاله‌ام میمونه، بره بود، رسول الله ﷺ وی را میمونه نام نهادند[۳].

۱- عباس بن عبدالمطلب رضی الله عنه شوهر ام الفضل بنت الحارث (خواهر میمونه) بود، بنا بر این عبدالله بن عباس خواهر زاده‌ی او بوده است.

۲- مستدرک ۳۲ – ۳۳ / ۴، حاکم آن را صحیح گفته و ذهبی بر آن صحه گذاشته و آلبانی آن را صحیح گفته است، صحیح الجامع الصغیر (۲۷۶۳) و سلسلة الأحادیث الصحیحه (۱۷۶۴).

۳- صحیح مسلم از ابوهریره (۲۱۴۱) مستدرک ۳۰ / ۴ از ابن عباس.

أمهات المؤمنين و دعوت

دعوت بلندترین هدف و آرمان أمهات المؤمنین بود، آنان که حدیث رسول الله ﷺ را که فرمودند: «هرکس از ما چیزی بشنود و آن را به دیگران برساند، خداوند او را شاداب بگرداند[1]» در خاطر داشتند از این رو هر حدیثی را که از رسول الله ﷺ شنیده بودند، به دیگران تبلیغ نمودند، آنان در علم و دانش دینی ممتاز بودند، فقهاء از آنان احکامی را فرا گرفتند که برای همه سودمند بود، کتاب‌های سیَر مواضعی را از امهات المؤمنین ذکر کرده اند که گویای خیراندیشی و امر به معروف و نهی از منکر توسط ایشان است، اگر بگوییم که پیروزی دعوت در نخستین روزهای اسلام به سبب خدیجه رضی الله عنها بوده است، گزاف نگفته‌ایم، وی نخستین کسی بود که به رسول الله ﷺ ایمان آورد و با مال و جان خود ایشان را حمایت و نصرت نمود، ایشان بهترین همسر رسول الله ﷺ بود که با آغاز وحی به رسول الله ﷺ دلگرمی می‌داد، رسول الله ﷺ از خوبی‌های **خدیجه** چنین می‌گوید: «هنگامی که مردم به من کفر ورزیدند او به من ایمان آورد و مرا تصدیق نمود و هنگامی که مردم مرا تحریم کردند او مرا در مال و

۱- صحیح الجامع الصغیر (۶۷۶۴).

ثروتش شریک گردانید»[۱] وی در نشر دین اسلام نقش مهمی ایفا نمود، رضی الله عنها وأرضاها.

عایشه‌ی صدیقه دختر صدیق اکبر احادیث بسیاری از رسول الله ﷺ حفظ نمود و آن را منتشر ساخت که فقها و علما از آن بهره بردند و مردم احکام و آداب بسیاری را از وی فرا گرفتند، حتی گفته شده است که یک چهارم احکام شرعی از وی نقل شده است، بزرگان صحابه و تابعین علم وی را ستوده اند، مسروق می‌گوید: من شیوخ و بزرگان صحابه را دیدم که از وی در باره‌ی میراث پرس‌وجو می‌کردند و هرگاه مسروق از عایشه رضی الله عنها حدیث نقل می‌کرد می‌گفت: صدیقه دختر صدیق محبوب حبیب الله که برائتش از فراز هفت آسمان اعلام شد، برایم چنین روایت کرده است، و او دروغ نمی‌گوید[۲].

عطاء بن ابی‌رباح می‌گوید: عایشه فقیه‌ترین، عالم‌ترین مردم بود که رأی صائب و استواری داشت.

هشام بن عروه به نقل از پدرش می‌گوید: در فقه و طب و شعر کسی را عالم‌تر از عایشه ندیده‌ام[۳].

عبدالله بن عبید بن عمیر می‌گوید: کسی برای او اندوه‌گین می‌گردد که او را مادر خود بداند[۱].

۱- نگا: الاستیعاب، ابن عبدالبر ۵۸۹ / ۱.

۲- سیر أعلام النبلاء ۱۸۱ / ۲.

۳- نساء حول الرسول، عاطف صابر شاهین، ص ۶۶، ط. دارالغد، المنصورة.

روزی حفصه دختر عبدالرحمن بن ابی‌بکر با چادری نازک که پیشانی‌اش از روی آن چادر نمایان بود، وارد شد، عایشه‌ی صدیقه ﵂ چادر او را پاره کرد و گفت: مگر نمی‌دانی خداوند متعال در سوره‌ی نور چه فرموده است، سپس چادری دیگر طلبید و به او پوشانید.

او همواره زنان را موعظه می‌کرد و می‌گفت: ای زنان! از الله پروردگار خویش بترسید و به درستی وضو بگیرید و نماز را برپا دارید و زکات خویش را با طیب خاطر بپردازید و از همسران‌تان در آنچه می‌پسندید و یا نمی‌پسندید، اطاعت کنید.

و می‌گفت: خلیفه‌ی الهی برای زن، شوهر اوست، اگر شوهر راضی باشد خداوند راضی می‌گردد و اگر شوهر ناراض باشد، خداوند و فرشتگان ناراضی می‌گردند؛ زیرا او شوهرش را به آنچه می‌پسندد وادار می‌کند.

و می‌گفت که حق شوهر بر زن این است که در فراش او بماند و از ناخشنودی او بپرهیزد و در پی رضایت او باشد، و کسب او را حفظ کند و از او نافرمانی نکند و خود را حفظ نماید[۲].

اما **زینب بنت جحش** ﵂ **از** زنان دانشمند و موعظه‌گر و خیرخواه بود که هم در حیات رسول الله ﷺ و هم پس از ایشان همه مردم؛ زن و مرد را به تمسک به سنت رسول الله ﷺ فرا می‌خواند، او چشم و گوش خود را از آنچه

۱- سیر أعلام النبلاء ۱۸۵ / ۲.

۲- سابق.

باعث غضب و خشم الهی می‌گردد حفاظت نمود، هنگامی که رسول الله ﷺ در قضیه‌ی افک در باره‌ی عایشه رضی الله عنها از وی نظر خواستند، گفت: «من چشم و گوشم را حفاظت می‌کنم، من جز خیر از او چیزی ندیده‌ام».

واما **أم المؤمنین میمونه بنت الحارث** احادیث پیرامون احکام فقهی از رسول الله ﷺ نقل کرده است، مانند آنچه در روز عرفه رخ داد که مردم مشکوک بودند که آیا رسول الله ﷺ روزه هستند یا خیر، هنگامی که رسول الله ﷺ در عرفات ایستاده بودند میمونه کاسه‌ای پر از شیر فرستاد، رسول الله ﷺ در انظار عمومی از آن نوشیدند[۱].

و همچنین بیان کیفیت غسل جنابت رسول الله ﷺ[۲] را روایت نموده است. وی از زنان موعظه‌گر و خیرخواه امت بود، خداوند متعال از وی و دیگر أمهات المؤمنین راضی باد.

۱- صحیح مسلم، الصوم، باب صوم یوم عرفه شماره: (۱۹۸۹).

۲- صحیح مسلم، الحیض، باب صفة غسل الجنابة، شماره: (۳۱۷).

نکاتی پیرامون أمهات المؤمنین

- تمامی زنانی که رسول الله ﷺ با آنان زفاف نمودند پس از ایشان فوت نموده‌اند جز خدیجه رضی الله عنها و زینب بنت خزیمه رضی الله عنها که در حیات ایشان درگذشتند.
- همه‌ی آنان در مدینه و قبرستان بقیع دفن شده اند جز خدیجه که در حجون مکه دفن شد و میمونه که بنابه وصیت او در سرف نزدیکی تنعیم، همان جایی که رسول الله ﷺ با وی زفاف نموده بود، دفن گردید.
- ده نفر از همسران رسول الله ﷺ از نظر نسب از جانب پدر به ایشان می‌رسند: ام حبیبه، خدیجه، أم سلمه، عایشه، حفصه، سوده، زینب بنت جحش، جویریه، زینب بنت خزیمه و میمونه. و زینب بنت جحش از طرف پدر و مادر به ایشان می‌رسد، مادر او امیمه بنت عبدالمطلب، عمه‌ی رسول الله ﷺ بود و از جهت پدر در جدش خزیمه بن مدرکه بن الیاس به ایشان می‌رسد.
- رسول الله ﷺ دو نفر از همسرانش را که بره نام داشتند، میمونه و جویریه نامیدند.
- زینب بنت خزیمه، صفیه، میمونه و خدیجه هرکدام پیش از رسول الله ﷺ با دو نفر ازدواج کرده بودند، و عایشه رضی الله عنها تنها همسر دوشیزه‌ی رسول الله ﷺ بود. رضی الله عنهن.

ترتیب أمهات المؤمنین از لحاظ روایت حدیث[1]

۱- صدیقه بنت الصدیق رضی الله عنها

وی دو هزار و دوست و ده (۲۲۱۰) حدیث روایت کرده است که امام بخاری و امام مسلم متفقاً صد و هفتاد و چهار (۱۷۴) حدیث را روایت کرده اند.

امام بخاری پنجاه و چهار (۵۴) حدیث روایت نموده که در صحیح مسلم نیست و امام مسلم نه (۹) حدیث به تنهایی روایت کرده که در صحیح بخاری نیامده است.

امام احمد در مسند خود بیش از دو هزار حدیث از وی روایت کرده است.

۲- ام سلمه رضی الله عنها

ذهبی گفته است که سند ام سلمه به سیصد و هشتاد و هفت (۳۸۷) حدیث می‌رسد که امام بخاری و امام مسلم بر سیزده (۱۳) حدیث آن اتفاق دارند، و امام بخاری سه حدیث آورده که در صحیح مسلم نیست، و امام مسلم سیزده حدیث از وی روایت کرده که در صحیح بخاری نیامده است.

۱- ما در نقل روایات هر کدام از أمهات المؤمنین بر پنج منبع اساسی اکتفا می‌کنیم: اسماء الصحابة والرواة ابن حزم، تلقیح فهوم آهل الأثر ابن جوزی، سیر أعلام النبلاء شمس الدین ذهبی، و مخطوط جزء فیه ما لکل واحد من الصحابة من الحدیث بقی بن مخلد اندلسی، و کتاب نساء فی ظل رسول الله ﷺ شیخ عرفان العشا حسونه الدمشقی.

۳- میمونه بنت الحارث رضی الله عنها

ذهبی می‌گوید: در صحیحین از وی هفت حدیث روایت شده است، امام بخاری منفرداً یک حدیث و امام مسلم پنج حدیث روایت کرده است، و تمام احادیثی که وی روایت کرده سیزده حدیث است.

شیخ محقق عرفان العشا نگاشته است: احادیث او بیشتر از این‌ها است، روایات او در مسند امام احمد با شماره‌ی (۲۶۸۵۸ / ۱۰) آغاز و با شماره‌ی (۲۶۹۲۱ / ۱۰) پایان می‌یابد. و در اسماء الصحابة الرواة آمده که وی هفتاد و شش حدیث روایت کرده است و محقق در حاشیه‌ی کتاب مذکور گفته‌ی کحاله در «اعلام النساء» را نقل نموده که گفته است: «در مطالع الأنوار آمده که وی (۷۷) حدیث روایت کرده است و در الکمال فی معرفة الرجال (۴۶) حدیث و در مجموعه‌ی شماره: (۳۲) مخطوطات دارالکتب الظاهریه آمده است که وی (۷۹) حدیث روایت کرده است[۱]».

۴- ام حبیبه بنت ابی سفیان رضی الله عنها

در اسماء الصحابة الرواة آمده که وی (۶۵) حدیث روایت کرده است، ابن جوزی در تلقیح فهوم الاثر نیز همین را ذکر کرده است[۲].

۱- اسماء الصحابة الرواة، حاشیه ص ۶۸.

۲- اسماء الصحابة الرواة ص ۷۲، تلقیح فهوم الاثر، ابن جوزی ۳۶۵.

ذهبی نیز گفته است: «مسند او شصت و پنج حدیث است[۱]. امام بخاری و امام مسلم بر دو حدیث او اتفاق دارند و امام مسلم یک حدیث را منفرداً آورده است.

۵- حفصه بنت عمر بن الخطاب رضی الله عنها

ابن حزم در «اسماء الصحابة الرواة» آورده که وی شصت حدیث روایت کرده است، هم ابن الجوزی در «تلقیح فهوم الأثر» نیز چنین گفته است[۲].

ذهبی گفته: «مسند او در کتاب بقی بن مخلد شصت حدیث است»[۳].

شیخین چهار حدیث از او را متفقاً آورده اند و امام مسلم منفرداً شش حدیث ذکر کرده است.

شیخ عرفان العشا می‌گوید: «امام احمد در مسند خود چهل چهار حدیث از شماره‌ی: (۲۶۴۸۵) تا (۲۶۵۲۹ / ۱۰) آورده است»[۴].

۶- زینب بنت جحش رضی الله عنها

ابن حزم[۱] و ابن جوزی[۲] گفته اند که او یازده حدیث روایت کرده است.

۱- نساء فی ظل رسول الله ﷺ ص ۲۰۸.

۲- اسماء الصحابة الرواة ص ۷۵ و تلقیح فهوم اهل الاثر ۳۶۵.

۳- سیر أعلام النبلاء، ۲۳۰ – ۲۲۷ / ۲، شیخ عرفان العشا گفته: «مسند بقی بن مخلد مفقود است، نگا: حاشیه ص ۱۲۴ از نساء فی ظل رسول الله.

۴- نساء فی ظل رسول الله ص ۱۲۴.

شیخ عرفان العشا می‌گوید: احادیث وی در مسند امام احمد با شماره‌ی: (۲۶۸۱۳ – ۲۶۸۱۶ / ۱۰) و (۲۷۴۸۳ – ۲۷۴۸۶ / ۱۰) آغاز می‌گردد.

و ترمذی (۲۱۸۷) و ابن ابی شیبه (۱۹۰۶۱) و ابن حبان (۸۲۷) و بیهقی در السنن الکبری (۹۳ / ۱۰) و بغوی در «شرح السنه» (۴۲۰۱) و دیگران نیز آورده‌اند[۳].

امام مالک در مؤطا (۱۲۶۸) و نسائی (۳۵۰۰) نیز از او نقل کرده اند[۴].

۷- صفیه بنت حیی بن اخطب رضی الله عنها

ابن حزم[۵] و ابن الجوزی[۶] گفته اند که وی ده حدیث روایت کرده است.

ذهبی گفته: از وی ده حدیث نقل شده که یکی از آن متفق علیه است[۷].

و حدیث او در صحیح بخاری با شماره: (۲۰۳۵) و صحیح مسلم (۲۱۷۵) و مسند امام احمد (۲۶۹۲۷ / ۱۰) و (۲۶۹۲۹ / ۱۰) آمده است[۸].

۱- اسماء الصحابة الرواة، ص ۱۵۳.

۲- تلقیح فهوم اهل الأثر، ص ۳۶۹.

۳- نساء فی ظل رسول الله، ص ۱۸۶.

۴- سابق.

۵- اسماء الصحابة الرواة، ص ۱۵۵.

۶- تلقیح فهوم أهل الأثر، ص ۳۶۹.

۷- سیر أعلام النبلاء ۲۳۸ / ۲.

۸- شیخ عرفان در نساء فی ظل رسول الله، ص ۲۳۹ این را برگزیده است.

۸- جویریه بنت الحارث بن ابی ضرار رضی الله عنها

ابن حزم [۱] و ابن الجوزی [۲] گفته اند که وی هفت حدیث روایت کرده است، ذهبی نیز همین عدد را ذکر کرده و گفته است: از وی هفت حدیث وارد شده است که یکی از آن در صحیح بخاری و دو تا در صحیح مسلم است[۳].

شیخ عرفان العشا افزوده که حدیث وی در مسند با شماره‌ی (۲۶۸۱۷ – ۲۶۸۲۰ / ۱۰) و شماره‌های دیگر آمده است[۴].

۹- سوده بنت زمعه رضی الله عنها

ابن حزم[۵] و ابن الجوزی[۶] گفته اند که او پنج حدیث روایت کرده است، در صحیح بخاری با شماره‌ی: (۶۶۸۶) و (۶۷۴۹) و در صحیح مسلم شماره‌ی: ۱۴۵۷) و در مسند امام احمد (۲۷۴۸۸ / ۱۰) و (۲۷۴۸۷ / ۱۰) و (۲۷۴۸۹ / ۱۰) و (۶۱۲۷ / ۲) و نسائی (۳۴۸۵).

اما خدیجه بنت خویلد رضی الله عنها و زینب بنت جحش رضی الله عنها روایتی ندارند.

۱- اسماء الصحابة الرواة ص ۳۷۱.

۲- تلقیح فهوم اهل الاثر ص ۳۷۱.

۳- سیر أعلام النبلاء ۲۶۳ / ۲.

۴- نساء فی ظل رسول الله ص ۲۰۰.

۵- اسماء الصحابة الرواة ص ۲۲۲.

۶- تلقیح فهوم اهل الأثر ص ۳۷۲.

این چیزی بود که توانستم از مرویات أمهات المؤمنین جمع نمایم تا تـلاش آنان در راه نشر احادیث رسول الله ﷺ نمایان گردد.

خاتمه

برخی از فضایل عطرآگین أمهات المؤمنین رضی الله عنهنّ را بـا هـم خوانـدیم، باشد که در امواج متلاطم شبهاتی که پیرامون آنان به طور خصـوص و پیرامـون اهل بیت به طور عموم پراکنده است، به این فضایل چنگ بزنیم.

دختران و همسران ما باید این فضایل را بیاموزند و به آن خود را بیارایند تـا بهترین اسوه و الگوی برتر باشند تا بدینگونه حقوق أمهـات المـؤمنین را حفـظ کرده و به آنان احترام گذاشته باشـیم، احتـرام همسـران رسـول الله ﷺ در واقـع احترام به رسول الله ﷺ است.

من إصداراتنا
More Others

دار التعريف بالإسلام
ISLAM PRESENTATION
ipb@gmail.com - www.ipbshop.com

للمساهمة معنا في مشروع طباعة الكتب: 22444117 - 24713897

الإدارة: الفروانية - ق5 - ش3 - بناية رقم 137 - فاكس: 24713873 - ص.ب 1613 الصفاة 13017 - الكويت
المعرض: الكويت - شارع فهد السالم - خلف مسجد الملا صالح - تليفاكس: 22427383